

SABR U SEBAT

ABDÜLHAK HAMİT TARHAN

Genel Bakış

Tanzimat dönemiyle birlikte, batıdaki sanatsal ve düşünsel alandaki gelişmeler Osmanlı İmparatorluğu'nda yer bulmaya başlar. Başlangıçta şiir ve tiyatrodaki başlayan yapısal ve içeriksel değişimler daha sonra diğer yazınsal türlere de yansır. Bu dönem boyunca, sanatsal anlamda ciddi bir batılılaşma eğilimi gösteren Osmanlı aydınları, aynı zamanda kendi geleneklerinden gelen konuları ve uygulamaları da kullanmak ister. Tarhan da, sanat alanındaki ürünlerini oluştururken bu gelişmelerden etkilenen isimlerden biridir. Eserin mukaddime bölümünde, Sabr u Sebat'ı yazarken daha önce yazmış olduğu Macera-yı Aşk oyunundan esinlendiğini fakat diğerinin aksine Sabr u Sebat'ın sahneye konmaya daha uygun olduğunu iddia eder. Sabr u Sebat içerik olarak dönemin yerli temlerini barındırdığı gibi yapısal olarak batılı özelliklere sahiptir. Macera-yı Aşk adlı eserini eleştirenlere bir cevap olması niyetiyle yazdığı bu eser, yerli motiflerin bolca kullanılmasıyla hatta atasözleri ve deyimler sözlüğü gibi tasarlanmasıyla dikkat çeker. Oyun boyunca süre gelen anlatıda döneminin birçok sorununa değinen yazar, birçok örf, adet ve basmakalıp düşünceleri de eleştirir. Beş fasıl ve dokuz perdeden oluşan eser, döneminde var olan birçok anlayışa, geleneğe, olaylara ve olgulara değinir.

Kişiler

Mehmet Bey Münim Efendi'nin oğlu olan oyunun başkarakteri; beş fasıldan oluşan eserin dört faslında değişik kimliklerle karşımıza çıkar. Bu kimliklerdeki isimleri; Derviş, Kont de Binam ve Lokman Hoca'dır. Bir cariyeye aşık olduktan sonra babası tarafından tedbil-i hava için Edirne'ye gönderilir. Mehmet Bey, burada huzur bulmaz ve hayli düşünceli bir mizaca bürünür. Toplumun içinde gezinen, çağın gerisindeki örf, adet ve töreleri eleştirir ve bunlara isyan eder. Babası, kardeşinin kızı Zehra ile Mehmet'in izdivacını ister. Mehmet Bey başka bir kadına aşiktir, bundan dolayı babasının bu isteğine karşı gelir. Aile büyüklerinin, çocuklarının kiminle evleneceğine karar vermesi gibi akıl dışı ve çağın gerisinde olan anlayışın kurbanlarından biridir. Uzun bir süre ordan oraya savrulup sabr u sebat ettikten sonra, sevdiğine kavuşur fakat babası öldükten sonra bu gerçekleşir. Sevdiği kadına hem yokluk çektiği günlerde hem de ve zengin olduğu günlerde daima sadık kalmıştır.

Raksaver (Gülfeşan) Çerkez asıllı bir cariyeye olan Raksaver Mehmet Bey'in sevdiği kadındır ve Münim Efendi tarafından satın alınır. Mehmet'in babası, iki gencin gizli bir aşk yaşadıklarını öğrenmesi sonucunda, Mehmet Edirne'deki amcasının yanına babası tarafından adeta sürgün edilir. Kendisinden erkek bir varis isteyen Münim Efendi'ye Gülfeşan, yüz vermemiş ve bunun sonucunda da Münim Efendi ona gün yüzü göstermemiştir. Sevdiği adama verdiği sözü tutabilmek adına her türlü cefaya ve eziyete göğüs gerer. Eserdeki esaret ve kölelik temlerinin en önemli taşıyıcılarından biridir. Sahibi tarafından maruz kaldığı her türlü eziyetle mücadele etmiş ve geleneğe başkaldırmıştır.

Münim Efendi Oğlunu, isteklerine boyun eğmediği için ve sevdiği kadından uzaklaştırmak niyetiyle Edirne'ye gönderir. Edirne'de kardeşinin kızı Zehra ile Mehmet'in evlenmesini buyurur fakat bu isteğine oğlu yine karşı gelir ve ikili arasındaki bütün bağlar kopar. Bu sırada Raksaver'i satın alan Münim Efendi, oldukça bayağı ve gerici bir düşünce yapısıyla cariyesinden erkek bir varis ister. Kendisini sevmeyen masum bir kadından, kendi saptıklarından dolayı faydalanmak ister. Yaşlı adam bu konuda muradına eremez. Oyunun sonunda, hasta yatağındaiken Raksaver'den af diler fakat affedilmez. Oğluyla son bir defa sarılırlar ve hayata gözlerini yumar.

Zehra Edirne'deki amcasının yanına hava değişimi için gelen Mehmet'e Zehra aşık olur. Babası da bu izdivaçtan yanadır. Kısa bir süre sonra, Münim Efendi'den bir mektup gelir ve mektupta, Mehmet ile Zehra'nın evlenmesini istediğini söyler. Mehmet, babasının bu isteğine karşı çıkar ve amcası tarafından evden kovulur. Bunu öğrenen Zehra derin bir hüzne kapılır ve anlatının

ileriki bölümlerinde veremden ölür. Anlatıdaki aşk üçgenin bir ayağını oluşturması bakımından önemlidir.

Öykü

Vuslat İstanbullu varlıklı bir ailenin beyi olan Münim efendi, kendi başına buyruk tavırları nedeniyle oğlu Mehmet Beyi Edirne'nin valisi olan paşanın yanına gönderir. Tedbil-i hava için gittiği Edirne'de ziyadesiyle melankolik bir yapıya bürünür, zira babasının cariyelerinden biri olan Çerkez asıllı Raksaver'e aşiktir. Raksaver'le gizli bir münasebet içine girdiğini sezen babası onu uzaklaştırmak, bu sevdadan vazgeçirmek istemiştir. Amcasının evinde sürgün durumdayken bir gün babası Münim efendiden mektup gelir. Mektupta hayli açık bir şekilde, Mehmet'in amcasının kızı Zehra ile evlenmesini istemektedir. Dili oldukça buyurgandır. Babası, isteğine karşı gelinmesi durumunda oğlunun evden kovulmasını ve bir daha gözüne görünmemesini söyler. Amcası da bu izdivaçtan yanadır. Zehra da gönlünü Mehmet'e kaptırmıştır. Fakat Mehmet bu teklifi şiddetle reddeder. Amcası her ne kadar dil dökse de Mehmet'i ikna edemez ve sonunda onu evden kovar. Bu sırada Zehra ve yanındaki diğer kadınlar falcıdadır ve Zehra'nın geleceğiyle ilgili kehanetler dinlenir. Trakya şivesiyle konuşan falcı kadın, Zehra'nın özeliyle ilgili her şeyi bilir ve kısmetinde yakışıklı, vakur bir erkek olduğunu önceler. Kısmetinde görünen bu erkeğin adını öğrenmemek için oldukça dil dökülür ve ellerindeki neredeyse her şeyi falcı kadına saçarlar. Falcı kadın bu erkeğin adının Mehmet olduğunu söyler. Bunu duyan Zehra sevinçten mest olur. Fakat hemen ardından Mehmet'in babası tarafından evden kovulduğu haberi gelir. Bir anlık sevinç sonsuz bir hüzne dönüşür.

Savruluş Amcasının evinden kovulan Mehmet, derviş kılığına girerek köy köy dolaşır. Köyde Konuşulan konular, dönemin sorunlarına ve kahve muhabbetlerine ziyadesiyle güzel bir örnektir. Köylüler bir kahvede oturmuş konuşurlarken Derviş (Mehmet) herkesi selamlayarak kahveye girer. Uzun zamandır amaçsızca dolandığını ve içsel olarak derin bir boşluğa, sorgulamaya sürüklendiğini görürüz. Kara sevdaya yakalanmış karakter, kendisine yakınlık gösteren Mehmet Ağa'ya yaşadıklarını sanki başkası yaşamış gibi anlatır. İstanbul'da cariyeye bir kıza aşık olduğunu ve bundan dolayı babası tarafından reddedildiğini öğreniriz. Halden alayan Mehmet Ağa, onu evine davet eder. Bunlar olurken Münim Efendi Gülfeşan'ı (Raksaver) satın alır ve ondan bir çocuk ister. Oğlunu reddettiği için kendisine yeni bir varis aramaktadır. Gülfeşan'ı cismen satın alsa da Münim Bey'den daima uzak durur ve soğuk davranır. Bu durum Münim Efendi'yi derin bir mutsuzluğa sürükler. Bunun üzerine Münim Efendi, Gülfeşanı sabrının ve inadının kırılması için bir yere kapatır, ona gün yüzü göstermez.

Baht dönüşü Mehmet Bey, Özellikle Rumeli köylerinde geçirdiği uzunca bir zamandan sonra İstanbul'a döner. Burada daha önce hiç evlenmemiş ve çocuğu olmayan, babasının yakın arkadaşı Esadullah Dede tarafından evlat edinir. Esadullah bir gün Münim Efendi'ye gittiğinde bu konuyu açar. Münim, Esadullah'a evlat edindiği çocuğun adını sorunca Mehmet karşılığını alır. Bu cevap karşısında Münim Efendi: Umarım senin Mehmet'inin bahtı benimki gibi olmaz der ve hüzünlenir. Esadullah'ın ölümüyle Mehmet Bey'e yüklüce bir mal varlığı, tren yolu hisseleri kalır. Maddi olarak düzlüğe çıkan karakter, soluğu Paris'te alır. Mehmet Paris'te kimliğini değiştirir, Kont Binam adını alır ve bir salon açar. Bütün bunlar süregelirken Zehra, sevmediği bir adam olan Müyesser Bey'le evlenmiştir ve bir süre sonra Mehmet'e olan aşkından verem olarak ölmüştür. Mehmet, Paris aristokrasisi ve bürokrasisinden olan önemli insanlarla tanışır ve hali vakti yerindedir. Babasının epeyce hasta ve ölmek üzere olduğu haberi gelir. Paris'te eşinden kalan mal varlığını hiç eden Müyesser'le karşılaşır. Zehra'nın düştüğü durumdan dolayı ona oldukça hiddetlenir. Fakat Paris'teki bütün sermayesini ve mülkünü ona devrederek İstanbul'a, sevdiği kadına dönme kararı alır.

Kavuşma Ölüm döşeğinde olan Münim Efendi, Gülfeşan'a ona bir çocuk vermediği için dert yanar. Çektiği acıların bütün kaynağı olarak onu gösterir. Ancak Gülfeşan, Münim Efendi'den uzak kalışının neticesinde kendisinden hayli kötü muamele görmüştür ve yaşlı adamı affetmeye niyetli değildir. Münim Efendi bu tutumunun sebebini Gülfeşan'a sorduğunda, bir sevdiğinin olduğunu ve yıllar öncesinde birbirlerini bekleyeceklerini, birbirleriyle olacaklarının sözünü vermişlerdir. Münim Efendi bunu sezindiğini söyler, acısı daha da artar. Bütün bunlar olurken Mehmet Bey, Lokman Hoca kılığında babasının evine girmiştir ve dua okuyacaktır. Fakat Gülfeşan'la karşılaştıklarında hasrete dayanamaz ve tedbil-i kimliğini ifşa eder. Baba ve oğul sarılır ve ardından Münim Efendi hayata gözlerini yumar. Gülfeşan'la Mehmet Bey birbirlerine kavuşur, fakat Mehmet sevinmek ile üzölmek arasında gidip gelir.

Tema

İnsanın Hür İradesi Dönemin Osmanlı coğrafyasındaki bireyler, genel olarak en temel ve şahsi konularda bile bir seçim yapma durumuyla karşılaştıklarında, aile, gelenek, inanç vb. unsurlarla çatışmak zorunda kalırlar. İnsan hayatının en önemli olaylarından ve kurumlarından biri olan evlilik konusunda bile şahısların karşısına çok büyük zorluklar ve engeller çıkar. Aile büyükleri çocuklarını, istemedikleri kişilerle evlendirmek isterler hatta evlenmek istemeyen kişileri bile zorla evlendirebilirler. Yazar bu türdeki anlayışların çağın gerisinde kaldığını, insanın hür iradesiyle hayatını idame ettirmesi gerektiğini savunur.

Kişi İncelemesi

Mehmet Bey (Mecnun)

Karakter Münim Efendi'nin oğlu olan oyunun başkarakteri, beş fasıldan oluşan eserin dört faslında değişik kimliklerle karşımıza çıkar. Bu kimliklerdeki isimleri; Derviş, Kont de Binam ve Lokman Hoca'dır. Bir cariyeyle aşık olduktan sonra babası tarafından tedbil-i hava için Edirne'ye gönderilir. Mehmet Bey, burada huzur bulmaz ve hayli düşünceli bir mizaca bürünür. Toplumun içinde gezinen, çağın gerisindeki örf, adet ve töreleri eleştirir ve bunlara isyan eder. Babası, kardeşinin kızı Zehra ile Mehmet'in izdivacını ister. Mehmet Bey başka bir kadına aşiktir, bundan dolayı babasının bu isteğine karşı gelir. Aile büyüklerinin, çocuklarının kiminle evleneceğine karar vermesi gibi akıl dışı ve çağın gerisinde olan anlayışın kurbanlarından biridir. Uzun bir süre ordan oraya savrulup sabr u sebat ettikten sonra, sevdiğine kavuşur fakat babası öldükten sonra bu gerçekleşir. Sevdiği kadına hem yokluk çektiği günlerde hem de ve zengin olduğu günlerde daima sadık kalmıştır.

Etkinlikler Olay örgüsünün ve temel anlatının genel olarak Mehmet Bey ekseninde çevrelendiğini görüyoruz. Babası tarafından Edirne'ye neredeyse tecrit hayatı yaşamaya gönderilen Mehmet Bey, babasının arzusu üzerine amcasının kızı Zehra'yla evlendirilmek istenir. Bir cariye olan başka bir kadına duyduğu aşktan dolayı bu izdivaca karşı çıkar ve babası tarafından reddedilir. Bir süre çevre köylerde amaçsızca dolandıktan sonra İstanbul'a geri dönüp babasının yakın bir arkadaşı olan Esadullah Dede tarafından evlat edilir. Esadullah Dede'nin vefatından sonra Mehmet Bey'e yüklüce bir miras kalır ve Paris'e yerleşir. Burada bir salon açarak Paris'in kentsoylularıyla yakın ilişkiler kurar. Fakat babasının haylice hasta olduğu haberini aldıktan sonra, sevdiği kadına duyduğu hasretin de etkisiyle her şeyden vazgeçip İstanbul'a döner. Ölüm döşeğindeki babasıyla barışır ve sevdiği kadın Raksaver'e (Gülfeşan) kavuşur.

Kişiler Anlatıdaki kişi kadrosu haylice geniş olsa da, Mehmet Bey'in iletişim kurduğu kişiler sınırlıdır. Edirne'de Paşa amcasıyla, derviş kılığında gittiği bir köyde Mehmet Ağa'yla, Paris'te birkaç kentsoyluyla ve son olarak da Raksaver ve babasıyla görüşür. Kurulan diyaloglar sade bir Türkçeyle gerçekleşir ve cümleler genel olarak kısadır.

ÖRNEK ANILAR

İsyankar Babasının, amcasının kızı Zehra'yla evlenmesi isteği üzerine, Paşa amcası ve Mehmet Bey arasında hararetli, uzun bir diyalog geçer. Amca, kızını Mehmet'le evlendirmeye oldukça niyetlidir fakat Mehmet, bu evliliğin mümkün olamayacağını dile getirir. Kendisini evden kovmakla tehdit eden amcasına şöyle karşılık verir: " İştimm efendim. Fakat sizin de malumunuz olsun ki bu alemde bir muhal varsa o da benim evlenmemdir. Kerimenizin bana harem olduğunu görmeyiz ihtimali yoktur. Ben buradan giderim, hepimize arkamı dönmüş olurum. Sözümden yine dönmem. Fakat kail olurum. Dilenirim. Dilencilere dönerim. Sözümden yine dönmem".

İnsancıl Amcasının yanından ayrıldıktan sonra berduşa dönen kahraman, derviş kılığına girerek bir kahveye girer. Uzun zamandır amaçsızca ve ümitsizce ordan ordaya gezindiği bellidir. Kendisine yakınlık gösteren Mehmet Ağa'yla kurdukları bir diyalogda ona dert yanar. Mehmet Ağa, Mehmet'in düştüğü durumu sual edince şöyle karşılık alır: " Seyahat tarikindeyim baba. Seyahat tarikindeyim. Alemin gamsız bir köşesini, bela görmemiş bir tarafını bulmak için seyahat ediyorum".

Sabırlı Mehmet Ağa'ya içindekileri döken kahraman, kendisinin yaşadığı şeyleri başka birisi yaşamış gibi anlatır. Başkasının derdini kendine dert edinmiş bir görüntü çizmeye çalışır. Onun halini anlayan Mehmet Ağa, neden bu kadar kederlendiğini, amacının ne olduğunu ve ne yapmaya çalıştığını sorar. Mehmet Bey'in cevabı: "Tarikim Hak yoludur. Pirim de sabır ile kanaat. (...) Ağa baba nice insanlar vardır ki ağız kılığına, kılığı kendine uymaz".

Sitemkar Mehmet Ağa'yla girişmiş olduğu konuşma, karakterin kişilik özelliklerini anlamamızda oldukça yol göstericidir. Önceki konuşmaların bağlamında Mehmet Bey şöyle devam eder: "Her taraf benim memleketimdir baba. Her taraf. Yersiz olanın her yer vatanıdır. Yarı olmayanın herkes yaridir. Nerede doğduğumu, nereli olduğumu, ne olduğumu ben de bilmiyorum sen de bilme..."

Sadık Paris'e zengin bir adam olarak giden Mehmet, şehrin en önemli ve varlıklı şahsiyetleriyle tanışır. Hatta tanıştığı insanların oldukça ilgisini ve dikkatini çeker. İstanbul'da bıraktığı sevgilisini hiç aklından çıkaramamış olan karakter, çevresinde dönüp duran şatafata, eğlenceye ve güzel kadınlara meyletmemiştir. Madmazel Soltikof onunla ilgili şunları söylemektedir: "Bilmem bu dünyanın adamlarından değil midir nedir?.. Güzelden hoşlanmaz, eğlenceden eğlenmez. Baloya gider, raksetmez, raksedenlere taaccüp eder, tiyatroya gider, oyuna dikkat etmez, dikkat edenlerle eğlenir. Gülünç oyundan müteessir, acıklı oyunlara bakıp handan olur. Bir suvarede bulunur, gülmez, latife etmez. Mesireye gider, etrafın letafetinden bihaber durur, kendi bilinmez, sırrı bilinmez. Hasılı ne olduğu bilinmez bir adam. Paris'te her biri bir hüsn-i fevkalade ile şöhret bulmuş pek çok kızlar bilirim ki faraza bir ziyarette tesadüf edilse Kont de Binam'ın etrafını alırlardı. Ağzından aşk ve alakaya dair bir söz çıkarabilmek için hepsi ittifak ederlerdi".

Raksaver/Gülfeşan (Cefakar)

Karakter Çerkez kökenli bir cariye olan Raksaver, Mehmet Bey'in sevdiği kadındır ve Münim Efendi tarafından satın alınır. Mehmet'in babası, iki gencin gizli bir aşk yaşadıklarını öğrenmesi sonucunda, Mehmet Edirne'deki amcasının yanına babası tarafından adeta sürgün edilir. Kendisinden erkek bir varis isteyen Münim Efendi'ye yüz vermemiş ve bunun sonucunda da Münim Efendi ona gün yüzü göstermemiştir. Sevdiği adama verdiği sözü tutabilmek adına her türlü cefaya ve eziyete göğüs gerer. Eserdeki esaret ve kölelik temlerinin en önemli taşıyıcılarından biridir. Sahibi tarafından maruz kaldığı her türlü eziyetle mücadele etmiş ve geleneğe başkaldırmıştır.

Etkinlikler İstanbullu varlıklı bir aileye cariye olarak gelen Çerkez kökenli karakter, ailenin tek erkek çocuğu olan Mehmet Bey'le gönül bağı kurar. Birbirlerine daima sadık kalacaklarına ve ölene kadar birlikte olacaklarına ant içerler. Bunu gören Münim Efendi, oğlunu cariyeden uzaklaştırmak için Edirne'ye gönderir. Sevgililer ayrı düşerler. Bu durumu fırsata çevirmek isteyen Münim Bey, Gülfeşan'dan erkek bir çocuk ister ancak genç kadın evin beyinin bu isteğini her defasında geri çevirir. Buna karşın Münim Bey, fiziksel bir şiddet uygulamasına da Gülfeşan'a gün yüzü göstermez ve gençliğini köreltir. Ziyadesiyle zor koşullarda sevdiğini bekleyen Gülfeşan, bütün baskılara göğüs gerer. Münim Efendi, ölüm döşeğine düştükten sonra, Mehmet Bey tedbil-i kıyafetle eve gelir. Gülfeşan'ı gördükten sonra kimliğini ifşa eder ve aşıklar birbirlerine kavuşur.

Kişiler Gülfeşan, anlatı boyunca oldukça az kişiyle etkileşim halindedir. Münim Efendi'yle yaptığı konuşmalarda hayli melankolik ve cefakar bir görünümündedir. Kendisine yönelik baskılara göğüs germiş ve büyük bedeller ödemenin sonucunda sevdiği adama kavuşmuştur.

ÖRNEK ANILAR

Aşık Münim Efendi hasta yatağına düştüğünde, Gülfeşan'a kendisini neden geri çevirdiğini, gönlünü başkasına verip vermediğini sorar. Gülfeşan: " Ben onun sesinin aksini yer altında da kalsam duyardım. Benim onu kendi kendime düşündüğüm yer, o zindan, o karanlık oda, senin konağının en yüksek tabakasından bile bana bin kat ferahlı geldi".

Fedakar Yıllar önce birlikte olmaya söz verdiği adamı her türlü eziyete göğüs gererek beklemiş olan Raksaver, zaman zaman sitemkar bir üslupla bunu dile getirir: " Ben inat etmedim efendim, ben sebat ettim. Bu sebatın sebebi de bir ahittir. Bundan beş sene evvel dünya yüzünde kimselere varmamağa ahdettim. Ölümün her türlüşünü gözüme alıp sabr etmeğe işte bunun için mecburdum. Bu ahdi de kendi kendime etmedim. Ahdimiz karşılıklıdır. Bir beyle beraber".

Sadık Kendisine yıllarca zulm etmiş Münim Bey, zaman zaman Gülfeşan'a sitem eder. Yıllardır kendisinden neden uzak durduğunu ve öğrendiğini sorar. Münim'in çocuk isteğine razı olmamasının sebebi başka bir adama söz vermiş ve ona aşık olmuş olmasıdır. Ama yine de sadık bir kuldur: " Efendim, efendim, size her zaman söylemiyor muyum ki benim efendimden başka kimsem yok. Efendimden başka kimseyi sevmem. Ben sizin akça ile alınmış kulunuz değil miyim? Azad kabul etmez esiriniz değil miyim? Niçin kendi kendinize kuruyorsunuz da gönlünüzü üzüyorsunuz? Dediklerime inanınız efendim, inanınız? Merhamet ediniz, acıyınız bana?".

Melankolik Yukarıdaki monoloğun devamında Münim Bey, Gülfeşan'ın sürekli bir düşünce halinde olduğunu, yüzünün hiç gülmediğini ve mutlu olmadığını söyler. Şayet efendisinin kendisinden en çok istediği şeyi yerine getirmemiş ve bu durum kadın karakteri içinden çıkılmaz bir durumun içine sokmuştur: “ A kız, bir kerre başını önüne eğ de düşün. Ben seni alalı iki yıl oluyor. Bir gün karşıma gülerek çıkmadın. Bir saat olsun gönlümün istediği gibi bir halde bulunmadın. Ne vakit baksam benzini soluk, gözlerini kızarmış görüyorum, ne kadar söylesem kaşlarının çatıklığı, kirpiklerinin ıslaklığı gitmiyor...”.

İsyankar Münim Efendi'nin uzun zamandır kendisinden çocuk istemesini, son bir defa daha açık bir üslupla reddeder: “ Hayır, haşa..haşre kadar kabul etmeyeceğim.. ”.

Münim Efendi (Buyurgan)

Karakter Oğlunu, isteklerine boyun eğmediği için ve sevdiği kadından uzaklaştırmak niyetiyle Edirne'ye gönderir. Edirne'de kardeşinin kızı Zehra ile Mehmet'in evlenmesini buyurur fakat bu isteğine oğlu yine karşı gelir ve ikili arasındaki bütün bağlar kopar. Bu sırada Raksaver'i satın alan Münim Efendi, oldukça bayağı ve gerici bir düşünce yapısıyla cariyesinden erkek bir varis ister. Kendisini sevmeyen masum bir kadından, kendi saptıklarından dolayı faydalanmak ister. Yaşlı adam bu konuda muradına eremez. Oyunun sonunda, hasta yatağındaiken Raksaver'den af diler fakat affedilmez. Oğluyla son bir defa sarılırlar ve hayata gözlerini yumar.

Etkinlikler Oğlunun, kendi arzularına karşı hareket etmesi nedeniyle, Münim Efendi, Mehmet Bey'i Edirne'ye gönderir. Cariyelerinden biriyle ilişki kurması onu bu doğrultuda karar almaya yöneltmiştir ve oğlu gittikten sonra Gülfeşan'dan çocuk sahibi olmaya niyetlenir. Buna karşın Gülfeşan'dan hiçbir olumlu cevap alamayan Münim, kadın karaktere oldukça kötü davranır ve hayatını zindana çevirir. Gülfeşan'a ne kadar yalvarıp yakarsa da muradına eremez ve zamanla hasta düşer. Karakter, sevgiyle hareket etmekten ziyade şanını sürdürmek ve ferdiyetçi zaafılar doğrultusunda hareket etmemektedir. Hasta yatağındaiken bile en büyük derdi Gülfeşan'la birlikte olmak fakat oğlu eve geri döner. Yaşlı adam ölür ve iki sevgili birbirine kavuşur. Dönemin çağ dışı görüşlerini temsil eden en önemli kişiliktir.

Kişiler Münim Efendi, anlatı boyunca genel olarak Gülfeşan'la iletişim halindedir ve en büyük derdi erkek bir çocuğa sahip olmaktır. Esadullah Dede ve Müyesser Bey'le giriştiği birkaç diyalog haricinde başka kimseyle diyalogu yoktur. Bu kişilerle de dönemin bazı konuları ve vakalarıyla ilgili konuşurlar.

ÖRNEK ANILAR

Akılci Müyesser Bey'le hasbihal ederken konu eğitime gelir. Müyesser Bey kısa bir süre Fransa'da eğitim almıştır ve Münim Efendi, batıdaki eğitim sistemiyle ilgili düşüncelerini dile getirir: “Avrupalıların asıl taklit olunacak şeyleri usul-i tahsilleridir. Sizin gibi genç beyler de Avrupa'nın o muntazam mekteplerinde tahsil-i kemalat eden erbab-ı malumata imtisal etmelidir. Yoksa asrımız şıklarında görüldüğü gibi Frenklerin oraca bile merdud-ı nazar-ı itibar olan evzına, ziynet, elbise ve kıyafetlerine, sefihane adetlerine taklitte, cibilliyetini bilmemek, milletini muhafaza etmemek ayıbından başka ne semere görülebilir ”.

Azgın Mehmet Bey'i, cariyesinden çocuk sahibi olabilmek bahanesiyle uzaklaştıran Münim Efendi, aslında genç kadından hoşlandığı ve onunla cinsel bir haz yaşamak niyetinde olduğu için bunu yapmıştır. Gülfeşan'la gerçekleşen bir konuşmada bu düşüncesini açık eder. Gülfeşan şöyle karşılık verir: “ Ya geçen gün, “evlendiğimden maksadım çocuk sahibi olmaktır ” buyuruyordunuz... Şimdi nasıl oluyor da ıskata kail oluyorsunuz... Siz valide rahmini, sizin merhamet damarı gibi ıskat acısına tahammül eder mi sanıyorsunuz? ”.

Buyurgan Öz oğlunu kendi şahsi zaafıları nedeniyle uzaklaştırmış ve onun sevdiği kadınla birlikte olmak istemiştir. İsteddiği kadını elde edebilmek için Edirne'ye gönderdiği oğluna bir mektup gönderir. Mektupta oğlunun Zehra ile evlenmesini aksi halde bir daha geri dönmemesini emreder: “ Mehmet yine Zehra Hanım'ı istemeyecek olur da inat ederse hiç durmayıp tardediniz. Bir kerre kabul etmem, derse ikincisini beklemeyin, def ediniz, gitsin. Nereye giderse gitsin. O sizin kerimenizi kabul etmediği halde ben de onu reddederim ”.

Acımasız İsteklerine karşı gelen kadına hayatı zindana çevirir: “ Gel Beşir! Şu kızı görüyor musun? Benim dünyada en sevmediğim, en çok gazap ettiğim bir adama, ne gözle bakarsan, buna da

o gözle bakacaksın. Soysuzun gönlü gibi gözü de tazelerde kalmış ki bu kadar lakırdı söylüyorum da yüzüme bile bakmıyor! (...) Şimdiden sonra bu kız yanıma çıkacak değildir. Yer katındaki penceresiz odaların birinde oturacak. Kimse ile görüşüp konuşmayacak...”.

Kindar En büyük emeline ulaşamayan Münim Efendi, oyunun son faslında hasta yatağındadır. Gülfeşan’la beraber olma isteğinin gerçekleşmemesinden dolayı dert yanmaktadır ve mutsuzdur: “ Dört buçuk senedir, beni üze üze bak ne hallere getirdin? Bu ihtiyar herifi gün görmeden ahirete yolluyorsun! Bakalım ben gittikten sonra ne olacaksın? Bakalım genç beylerde sana benim gibi hami bulunacak mı?. Sen de bana ettiğini buldun ya, sen de buldun. Bana ahir ömrümde dünyaları dar ettinse, sen de üç senedir zından gibi yerlerde, kapanık, karanlık odalarda kaldın. Buldun, bana ettiğini sen de buldun...”.